بندرگاه و تجارت هرکلا را چگونه ساختند؟ از ساسانی تا امروز

(گفتار ۲)

نگارش: مهرداد و شهرزاد تاجبخش

بندرگاه هرکلا را نه یک شاه و نه یک روز ساختند. این بندر حاصل سده‌ها کار پیاپی بازرگانان، مهندسان و کارگران است که یکی پس از دیگری سکوها، انبارها و راه‌های ورودی را افزودند. این گفتار نشان می‌دهد چگونه یک لنگرگاه ساده به شهری بندری با گمرک، بازار و شبکه‌ی تجارت دریایی هرکلا تبدیل شد و چرا هر نسل ناچار بود بر پایه‌ی کار نسل پیش بسازد.

هرکلا ۱۲ مهر ۱۴۰۲ — ۱۸ مهر ۱۴۰۲

بندرگاه هرکلا در سده‌های نخست ساسانی، زمانی که هنوز شهر هرکلا وجود نداشت، تنها لنگرگاهی ساده بود که کشتی‌های کوچک در آن پهلو می‌گرفتند. در آن روزگار، بازرگانان ادویه، پارچه و فلز از راه دریا به سرزمین‌های جنوبی می‌بردند و کالاهایی از آن سو به این سواحل می‌آوردند. هیچ نقشه‌ی رسمی وجود نداشت و هر کشتی‌ران با تجربه‌ی خود راه را می‌شناخت. این لنگرگاه به دلیل آرامی آب و وجود چشمه‌ی آب شیرین در نزدیکی، کم‌کم جای توقف ثابت‌تری پیدا کرد و نام محلی آن در زبان مردم «بندر سنگی» شناخته می‌شد.

نخستین سکوها از سنگ‌های بزرگ ساخته شد تا کالاها از کف شن بالا بیاید و از آب شور دور بماند. این کار ساده اما مهم بود و نشان می‌داد که تجارت در این بندر قرار است ماندگار شود. انبارهای کوچک نیز ساخته شد تا بار کشتی‌ها تا زمان فروش در آن نگهداری شود. در این دوره هنوز خبری از مالیات رسمی نیست و هر خانواده‌ی صاحب انبار خود با بازرگانان قرارداد می‌بست و سهم خود را می‌گرفت. این الگو سال‌ها ادامه داشت و پایه‌ی اعتماد میان بازرگانان را گذاشت.

در سده‌های بعد، با افزایش کشتی‌ها و گسترش راه دریایی، بندر ناچار شد بزرگ‌تر شود. سکوها دراز‌تر شدند و انبارها به دامنه‌ی کوه نزدیک‌تر ساخته شد تا از باد و سیل در امان بماند. در این زمان هنوز نام هرکلا به کار نرفته بود و مردم همچنان از «بندر سنگی» سخن می‌گفتند. تغییر نام به هرکلا زمانی رخ داد که شهر رسماً ثبت شد و نام آن در نقشه‌ها و دفاتر مالیاتی ثبت گردید.

۱ گفتار ۲ — بندر سنگی پیش از هرکلا

۲ سکوها، انبارها و راه‌های ورودی

۳ مالیات، گمرک و ثبت نام شهر

۴ بازار، کاروانسرا و راه ابریشم

۵ بارو، دیوار و دفاع شهر

۶ بحران‌ها، زلزله‌ها و بازسازی‌ها

۷ امروز هرکلا و میراث بندر

مالیات و گمرک هرکلا؛ از ساسان تا امروز

(گفتار ۳)

نگارش: مهرداد و شهرزاد تاجبخش

مالیات و گمرک هرکلا از سده‌ها پیش شکل گرفت و هر نسل بر پایه‌ی کار نسل پیش ساخت. این گفتار نشان می‌دهد چگونه بندر سنگی به شهری با گمرک، بازار و شبکه‌ی تجارت دریایی هرکلا تبدیل شد و چرا هر دوره ناچار بود قانون تازه بنویسد. نرخ‌ها، معافی‌ها و اختلاف‌های بازرگانان در این متن آمده است و نشان می‌دهد مالیات نه دشمن بازار، بلکه ابزاری برای نظم و امنیت راه‌ها بوده است.

هرکلا ۱۲ مهر ۱۴۰۲ — ۱۸ مهر ۱۴۰۲

بندرگاه هرکلا در سده‌های نخست ساسانی، زمانی که هنوز شهر هرکلا وجود نداشت، تنها لنگرگاهی ساده بود که کشتی‌های کوچک در آن پهلو می‌گرفتند. در آن روزگار، بازرگانان ادویه، پارچه و فلز از راه دریا به سرزمین‌های جنوبی می‌بردند و کالاهایی از آن سو به این سواحل می‌آوردند. هیچ نقشه‌ی رسمی وجود نداشت و هر کشتی‌ران با تجربه‌ی خود راه را می‌شناخت. این لنگرگاه به دلیل آرامی آب و وجود چشمه‌ی آب شیرین در نزدیکی، کم‌کم جای توقف ثابت‌تری پیدا کرد و نام محلی آن در زبان مردم «بندر سنگی» شناخته می‌شد.

نخستین سکوها از سنگ‌های بزرگ ساخته شد تا کالاها از کف شن بالا بیاید و از آب شور دور بماند. این کار ساده اما مهم بود و نشان می‌داد که تجارت در این بندر قرار است ماندگار شود. انبارهای کوچک نیز ساخته شد تا بار کشتی‌ها تا زمان فروش در آن نگهداری شود. در این دوره هنوز خبری از مالیات رسمی نیست و هر خانواده‌ی صاحب انبار خود با بازرگانان قرارداد می‌بست و سهم خود را می‌گرفت. این الگو سال‌ها ادامه داشت و پایه‌ی اعتماد میان بازرگانان را گذاشت.

در سده‌های بعد، با افزایش کشتی‌ها و گسترش راه دریایی، بندر ناچار شد بزرگ‌تر شود. سکوها دراز‌تر شدند و انبارها به دامنه‌ی کوه نزدیک‌تر ساخته شد تا از باد و سیل در امان بماند. در این زمان هنوز نام هرکلا به کار نرفته بود و مردم همچنان از «بندر سنگی» سخن می‌گفتند. تغییر نام به هرکلا زمانی رخ داد که شهر رسماً ثبت شد و نام آن در نقشه‌ها و دفاتر مالیاتی ثبت گردید.

۱ گفتار ۲ — بندر سنگی پیش از هرکلا

۲ سکوها، انبارها و راه‌های ورودی

۳ مالیات، گمرک و ثبت نام شهر

۴ بازار، کاروانسرا و راه ابریشم

۵ بارو، دیوار و دفاع شهر

۶ بحران‌ها، زلزله‌ها و بازسازی‌ها

۷ امروز هرکلا و میراث بندر

(گفتار ۲) گفتار ۲ — بندر سنگی پیش از هرکلا